
Dělejme to, co nás baví, jinak to totiž nemá smysl, píše biolog Storch

Dělejme to, co nás baví, jinak to totiž nemá smysl, píše biolog Storch

28.10.2009, David Storch

Nepromarněme šanci udržet univerzitu jako prostor svobodného myšlení a prostor rovnoprávné rozpravy mezi studenty a učiteli. Vyplatí se to. Především o ideji univerzity, ale nejen o ní, přispívá dnes do České vize biolog a ředitel Centra pro teoretická studia David Storch.

České univerzity prošly od sametové revoluce revolucí, o níž nezúčastněná veřejnost mnoho neví. Počet studentů roste rok od roku, s penězi to aspoň donedávna bylo taky tak, řádově vzrostla vědecká produkce "výzkumných" univerzit, úroveň bádání je na nich naprosto nesrovnatelná s dobou před dvaceti lety. Boloňský proces, žebříčky umístění, evaluace, scientometrie; to vše jsou věci předtím nevídané, které přispěly ke zvýšení úrovně spousty škol. Jenže zároveň roste pocit, že z univerzit se stávají fabriky na studenty a na vědecké články. Jde o celoevropský, ne-li celosvětový trend a budí trochu hrůzu - zvláště když v návrzích nových reforem najdeme věty o propojení univerzit s průmyslem a omezení akademických samospráv ve prospěch větší role politiků a firem. Jde jej vůbec sladit s původní ideou univerzity jako prostoru svobodného myšlení, bádání a učení?

Když jsem před jedenadvaceti lety nastoupil na Přírodovědeckou fakultu UK, zrovna začínal cyklus nepovinných přednášek, které se časem staly proslulými pod názvem Biologické čtvrtky ve Viničné (běží dodnes). Po nich se chodilo do hospody, kde nezáleželo na tom, kdo je profesor a kdo student prvního ročníku. Během přednášek a následných debat se mi otvíral nový svět. S úžasem jsem zjišťoval, že v rozporu s tím, co slycháme na normálních přednáškách, toho v mém oboru - biologii - vlastně většinu nevíme a že to, co nevíme, je mnohem zajímavější, než to, co víme. V hospodě jsem vyzvídal, proč všichni ti zapálení vědci vůbec dělají vědu. Bylo totiž zjevné, že kvůli tomu, aby pomohli národnímu hospodářství nebo blahu lidstva, to nebude. Po půlroce jsem zjistil, že jediným skutečným důvodem je, že je to baví. Kupodivu mě to uklidnilo. Začínal jsem chápat, že to, co se člověk dozvídá na přednáškách, je sice důležité, ale není to to nejdůležitější. A že záleží na každém, co si během těch pěti let studia odnese.

Tento vtisk z prvních ročníků studia formoval mou představu o univerzitě jakožto příležitosti - totiž příležitosti vytvořit svobodné a kreativní intelektuální klima, kdy spolu lidé mluví, vzájemně se přesvědčují, hádají se, nerozumí si, mýlí se, ale někam svobodně směřují. Studenti, kteří na tom participují, si uvědomí, že věci jsou otevřené. Žádná nauka není definitivní, není žádná autorita, která by měla říkat, jak se věci mají. Jistě, věda je taky disciplína ve všech smyslech tohoto slova, jednotlivé poznatky a náhledy vznikají dlouhým a často bolestivým procesem, znalosti postupně sedimentují a není jedno, kdo co říká a jak k tomu dospěl. Bez toho to nefunguje, stejně tak nejde myslet a mluvit bez ohledu na to, co kdo napsal a co se říká mimo hranice úzce vymezeného kulturního okruhu. Nicméně z hlediska toho, co si mají studenti odnést - a je celkem jedno jakou disciplínu studují - je důležitější ono uvědomění si, že věci a ideje nejsou jednou provždy dány a že každý může spolurozhodovat o tom, co si budou lidé myslet a jak se podle toho budou rozhodovat. Intelektuální autority existují, ale nejvyšší intelektuální autoritou je svobodné myšlení a svobodná rozprava. Ta jistě existuje i mimo univerzitu - ale smyslem univerzity je, aby vůbec byla.

Zdálo by se, že úřad a trh vše postupně pohlcuje, takže na podobné věci není při vysokoškolském a vědeckém provozu prostor a čas. Ale pořád ještě existuje svoboda rozhodování, nakolik se poddat zdánlivě nezvratitelným trendům. Nepromarněme šanci udržet univerzitu jako prostor svobodného myšlení a prostor rovnoprávné rozpravy mezi studenty a učiteli. Vyplatí se to i pro rozvoj jednotlivých disciplín, třebaš možná ne hned. Studentům pak doporučuju, aby s kolegy a učiteli co nejvíc mluvili, ale kriticky o tom přemýšleli, aby se zajímali hlavně o věci mimo to, co mají předepsáno, a hlavně aby dělali to, co je baví, jinak to totiž v posledku nemá smysl. Jsou to v podstatě banality - ale příliš často se na ně zapomíná.

